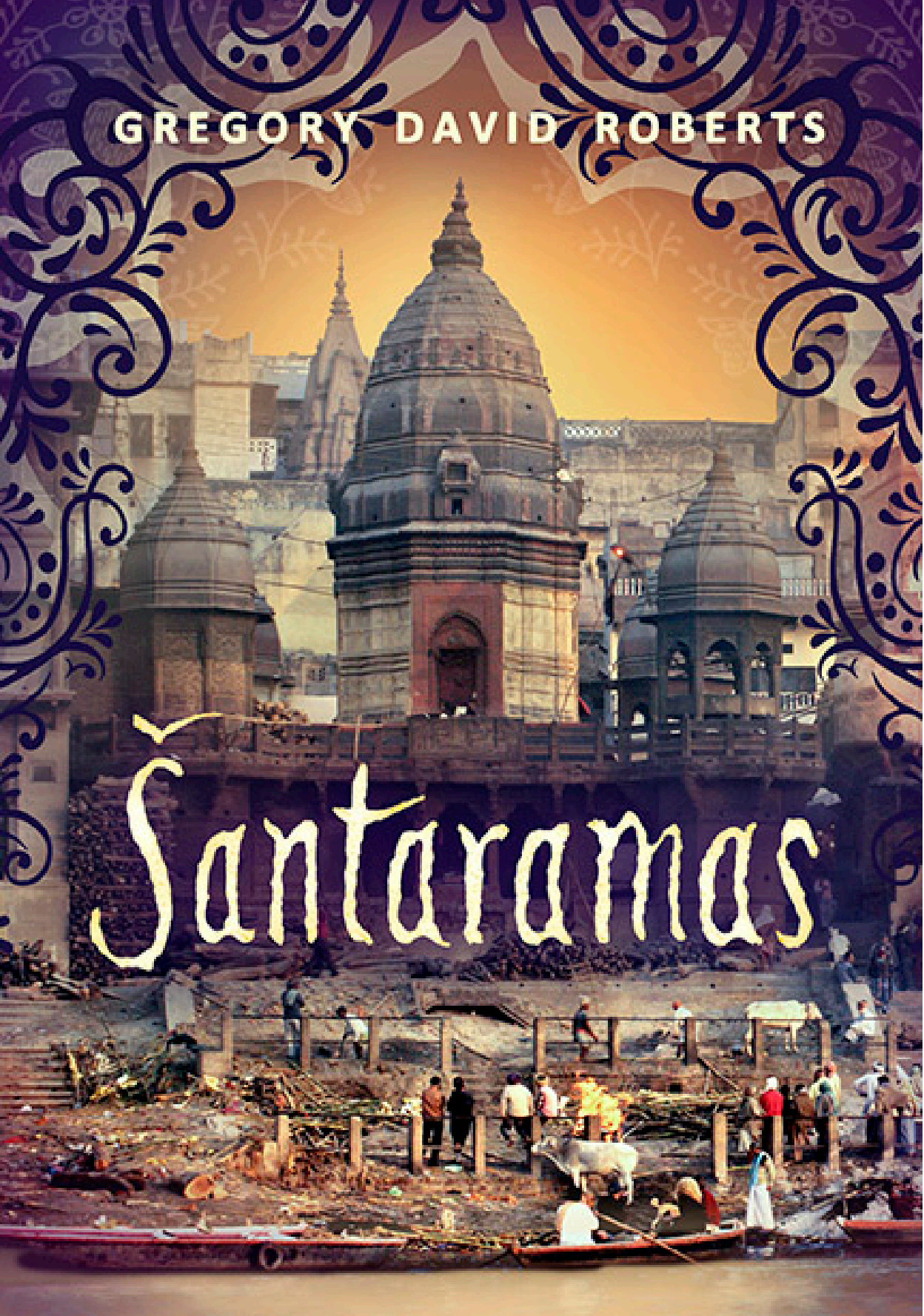

GREGORY DAVID ROBERTS

Śantaramas

GREGORY DAVID ROBERTS

Šantaramas

R O M A N A S

Iš anglų kalbos vertė
Danguolė Žalytė

VILNIUS 2011

PIRMAS SKYRIUS

DAUG LAIKO IR DIDUMOS PASAULIO PRIREIKĖ, kad sužinočiau, ką reiškia meilė, likimas ir pasirinkimas, bet esmę supratau akimirksniu – kankinamas, prirakintas prie sienos. Pro riksmus galvoje prasikalė mintis, kad net kruvinas, sukaustytas grandinėmis, bejėgis tebesu laisvas: galiu nekęsti savo kankintojų arba jiems atleisti. Atrodo, ne kažin kas – žinau. Bet kai į kūną rėžiasi, veržiasi geležis ir daugiau nieko neturi, tokia laisvė tolygi marioms galimybė. Ir pasirinkimas – neapykanta ar atleidimas – gali nulemti tavo gyvenimą.

Mano istorija ilga ir tankiai apgyventa. Buvau maištininkas, nugramzdinęs idealus heroine, filosofas, pragaišinęs sąžinę nusikaltimuose, poetas, pražudęs sielą griežtos apsaugos kalėjime. Per priekinę sieną tarp dviejų sargybos bokštų pabėgęs iš kalėjimo, tapau labiausiai ieškomu žmogumi tėvynėje. Mane lydėjo sėkmė, per visą pasaulį nuskraidinusi mane į Indiją: ten pritapau prie Bombėjaus mafijos. Buvau ginklų prekiautojas, kontrabandininkas, klastotojas. Trijuose žemynuose buvau pančiojamas grandinėmis, mušamas, badomas, marinamas badu. Kariavau. Pakliuvau į pačią ugnį. Ir likau gyvas, o kiti žmonės žuvo. Dauguma jų buvo geresni už mane, tiesiog jų gyvenimą sugniuždė klaidos, suniokojo viena pikta kažkieno neapykantos, meilės ar abejingumo akimirka. O aš juos laidojau, daug užkasiau tokių vyrų, o jų istorijas ir jų gyvenimus sielvartas sulydė su manuoju.

Bet mano istorija prasideda ne nuo jų ir ne nuo mafijos: reikia grįžti į pirmąją dieną Bombėjuje. Teko susitepti rankas, nes taip buvo lemta. Man krito sėkminga korta – sutikau Karlą Saranen. O nuo tos akimirkos, kai pažvelgiau jai į žalias akis, krito kita korta. Taigi ši istorija prasideda kaip visos – nuo moters, miesto ir trupučio sėkmės.

Pirmas dalykas, atkreipęs mano dėmesį Bombėjuje tą pirmą dieną, buvo kitoks kvapas. Užuočiau jį dar nematydamas ir negirdėdamas Indijos, kaiėjau į virkštelę panašiu koridoriu, kuris jungė lėktuvų su oro uostu. Pirmąją valandėlę Bombėjuje tas kvapas mane, pabėgusį iš kalėjimo, naujai gimusį plačiam pasauliui, sujaudino ir nudžiugino, bet aš jo nepažinau, negalėjau pažinti. Dabar žinau, kad tai salsvas, prakaituotas vilties, neapykantos priešybės kvapas; ir gižus, troškus

godulio, meilės priešybės, kvapas. Tai prisikeliančių ir merdinčių dievų, demonų, imperijų bei civilizacijų kvapas. Tai melsvaodės jūros kvapas, nesvarbu, kurioje salos miesto dalyje būtum, tai metalinio mašinų kraujo kvapas. Oras trenkia šešiasdešimties milijonų gyvūnų, kurių didžiąją pusę sudaro žmonės ir žiurkės, maišatimi, miegu ir atliekomis. Jis dvokia sielvartu, kova dėl būvio, lemtingomis nesėkmėmis ir meile, kuri teikia drąsos. Jis kvepia dešimčia tūkstančių restoranų, penkiais tūkstančiais šventyklų, darganų*, bažnyčių, mečečių ir šimtu turgų, kurių vienuose prekiaujama tik kvepalais, kituose – tik prieskoniais, smilkalais ar šviežiomis gėlėmis. Kartą Karla pavadino jį bjauriausiu maloniu kvapu pasaulyje ir, žinoma, buvo teisi, kaip visada. Bet dabar, atvykęs į Bombėjų, jį *pirmiausia* atpažįstu uosle – miesto kvapas mane pasveikina, primindamas, kad grįžau namo.

Antras dalykas, atkreipęs mano dėmesį, buvo karštis. Išpiltas prakaito stovėjau eilėje prikibusiais prie kūno drabužiais, nors vos prieš penkias minutes išlipau iš lėktuvo su kondicionuotu oru. Širdis daužėsi pakludama naujam klimatui. Kiekvienas įkvėpimas buvo nuožmi nedidelė pergalė. Sužinojau, kad šis atogrąžų prakaitas plūsta be paliovos, nes kasdieninė, kasnaktinė kaitra nėra sausa. Troški drėgmė visus Bombėjaus gyventojus paverčia varliagyviais, kvėpuojančiais oru su vandeniu; pripranti ir pamėgsti arba išvažiuoji.

Dar į akis krito žmonės. Asamai, džatai, pandžabai; Radžasthano, Bengalijos, Tamil Nadu gyventojai; atvykėliai iš Puškaro, Kočio, Konarko; kšatrijai, brahmanai, neliečiamieji; hinduistai, musulmonai, krikščionys, budistai, parsai, džainai, animistai; šviesiaodžiai ir tamsiaodžiai, žaliomis, auksiškai rudomis ir juodomis akimis – prabangioji neprilygstamos gražuolės Indijos veidų ir figūrų įvairovė.

Visi Bombėjaus milijonai ir dar vienas. Du geriausi kontrabandininko draugai – *mulas* ir *kupranugaris*. Mulai perneša kontrabandą per pasienio kontrolės punktus. Kupranugariai – naivūs turistai, padedantys kontrabandininkui pereiti sieną. Kontrabandininkai su padirbtais pasais ir asmens dokumentais slepiasi tarp bendrakeleivių – kupranugarių, kurie laimingai ir nepastebimai pergabena juos per oro uosto ar pasienio kontrolės punktus nieko nenutuokdami.

Tada aš nieko nežinojau. Kontrabandos gudrybių išmokau vėliau, po daugelio metų. Pirmą kartą keliaudamas į Indiją pasikloviau nuojauta, o vienintelė kontrabandinė prekė buvau aš pats, mano trapi medžiojama laisvė. Turėjau svetimą Naujosios Zelandijos pasą su savo nuotrauka vietoj savininko. Darbą atlikau pats, ir atlikau netobulai. Maniau, kad įprastam patikrinimui pasas tinka, bet jei kiltų įtarimų ir kas nors susisiektų su Naujosios Zelandijos policijos vyriausiuoju komisaru, labai greitai paaiškėtų, kad tai klastotė. Skrisdamas į Indiją iš Oklando, klai-

* Musulmonų šventojo kapas.

džiojau po lėktuvą ieškodamas tinkamų naujazelandiečių. Užtikau būrelį studentų, antrą kartą vykstančių į pusiasalį. Prašydamas juos pasidalyti patirtimi ir duoti patarimų, užmezgiau paviršutinišką pažintį, ir prie oro uosto kontrolės punkto priėjome kartu. Indijos pareigūnai nusprendė, kad aš keliauju su ta nesivaržančių atviraširdžių grupe ir į mano dokumentus dirstelėjo tik prabėgomis.

Į deginančią kaip antausis saulėkaitą už oro uosto sienų prasibroviau vienas, apsvaigęs nuo išsigelbėjimo džiaugsmo: perliptas dar vienas mūras, pereita dar viena siena, laimėta dar viena para bėgti ir slėptis. Iš kalėjimo pabėgau beveik prieš dvejus metus, bet bėglio gyvenimas – amžinas, kasdieninis ir kasnaktinis pavojų vengimas. Ir nors nesi visiškai laisvas, niekada nesi visiškai laisvas, naujovės lūkestingos ir baugiai jaudina: naujas pasas, nauja šalis, naujos džiaugsmingos baimės raukšlės mano jauname veide, po pilkomis akimis. Stovėjau ištryptoje gatvėje po mėlynu sukepusi Bombėjaus dangaus kupolu, o širdis buvo gryna ir ištroškusi vilčių kaip liūtingas rytas Malabaro sode.

– Sere! – išgirdau balsą už nugaros. – Sere!

Kažkas griebė mane už rankos. Sustojau. Raumenys įsitempė kovai, bet aš pažabojau baimę. *Nebėk. Nepulk į paniką.* Atsisukau.

Priešais stovėjo mažas žmogelis nešvaria ruda uniforma, nešinas mano gitara. Jis buvo ne tik mažas, jis buvo neūžauga, didele galva, baikščiai naivia dauno mina. Atkišo man gitarą.

– Jūsų muzika, sere. Pametėte savo muziką, taip?

Tai *tikrai* buvo mano gitara. Iškart supratau, kad užmiršau ją prie bagažo karuselės. Neįsivaizdavau, kaip mažasis žmogelis suprato, kad gitara mano. Nurimęs ir nustebęs nusišypsojau, o neūžauga išsišiepė su gąsdinamu kvailučio atlapaširdiškumu. Jis padavė man gitarą, ir aš pastebėjau, kad jo rankos plėvėtos kaip vandens paukščio kojos. Ištraukiau iš kišenės kelis banknotus ir pasiūliau, bet jis nerangiai atsitraukė storomis kojomis.

– Ne pinigai. Mes čia esame padėti, sere. Sveikas atvykęs į Indiją, – tarė ir nūrisnojo į kūnų mišką ant šaligatvio.

Nusipirkau bilietą į miestą Veteranų transporto įmonės – joje dirba buvę Indijos armijos kariai – autobuse. Pamatęs, su kokia baisia ir atsainia jėga mano kuprinė ir kelionmaišis buvo švystelėti ant bagažo krūvos autobuso viršuje, nusprendžiau gitarą laikyti rankose. Atsisėdau ant galinio suolo, šalia įsitaisė du ilgaplaukiai keliautojai. Autobusas greitai prisipildė indų ir užsieniečių, daugumos jaunų ir ieškančių, kur pigiau.

Kai autobusas buvo beveik pilnas, vairuotojas krėsle atsisuko, grėsmingai mus nužvelgė, pro atviras duris išspjovė raudoną betelio sulčių čiurkšlę ir paskelbė, kad tuoj išvyksime.

ją susirasti. Bet ne dabar. Tada, kai daugiau sužinosiu apie miestą, kurį ji, rodos, puikiai pažįsta. *Po savaitės*, – pamaniau. *Po savaitės šiame mieste...*

Ir, kaip visada, anapus šių apmąstymų, nejudamose šalto mano vienatvės rutulio sferose, sklandė mintys apie šeimą ir draugus. Nesuskaičiuojamos. Nepasiekiamus. Kiekviena naktis būdavo apsiausta nenumalšinamo ilgesio tų dalykų, kuriais sumokėjau už laisvę, kurių netekau. Kiekviena naktis būdavo perverta gėdos ieško dėl mano laisvės kainos, mokamos mylimų žmonių, kurių nebesitikėjau pamatyti.

– Žinok, galėjom nusiderėti, – iš tamsaus kampo kambario gale pasigirdo aukštojo kanadiečio balsas, šlamančioje tyloje skambantis kaip akmenukai į metalinį stogą. – Galėjom sumažinti numerio kainą. Jis mums kainuos šešis dolerius už parą. Galėjom nusiderėti iki keturių. Ne kažin kokie pinigai, bet jie šitaip įpratę. Reikia numušti kainą, derėtis dėl visko. Rytoj mes išvažiuojame į Delį, bet tu lieki čia. Mes apie tai kalbėjome anksčiau, kai buvai išėjęs, ir mums dėl tavęs šiek tiek neramu. Priversk juos nuleisti kainą, brolau. Jei to neišmoksi, jei nepradėsi taip galvoti, šie žmonės tave apmaus. Didmiesčių indai baisiai gobšūs, brolau. Šalis puiki, nesuprask manęs klaidingai. Todėl mes čia ir grįžome. Bet jie ne tokie kaip mes. Jie... velnias, jie to tikisi, štai ir viskas. Turi nuderėti.

Be abejo, dėl kainos už kambarį jis buvo teisus. Galėjome per parą sutaupyti dolerį ar du. O derėtis *tikrai* naudinga. Beveik visada tai gudrus ir geraširdiškas būdas tvarkyti reikalus Indijoje.

Bet sykiu jis klydo. Vėlesniais metais mudu su administratoriumi Anandu susidraugavome. Jam patiko, kad aš tą pirmą dieną iškart juo patikėjau ir nesiginčijau, kad nebandžiau sutaupyti jo sąskaita, kad nesąmoningai pajutau jam pagarbą ir palankumą. Ne kartą man tai sakė. Jis suprato, mes irgi, kad šeši doleriai – nedideli pinigai trims užsieniečiams. Viešbučio savininkai gaudavo po keturis dolerius per parą už kambarį. Tai buvo žemiausia kaina. Doleriu ar dviem daugiau nei minimumas buvo visas Anando ir jo trijų patarnautojų personalo dienos uždarbis. Užsienio turistų išsiderėtos nuolaidos kainuodavo Anandui kasdieninę duoną, o jiems – progą įsigyti draugą.

Paprasta ir stulbinama tiesa apie Indiją ir indus: nuvykęs ten, tvarkydamas su jais reikalus, vadovaukis širdimi, ji išmintingesnė už galvą. Čia ši taisyklė pasitvirtina dažniau negu kitur.

Užmerkdamas akis pirmosios nakties Bombėjuje tamsoje ir tyloje, kurią drumstė tik kvėpavimas, šito nežinojau. Elgiausi negalvodamas, žaidžiau ugnimi. Nežinojau, kad jau atidaviau širdį moteriai ir miestui. Ir, viso šito nežinodamas, su šypsena lūpose nugrimzdau į saldų miegą be sapnų.